

LA NOSTRA LLENGUA PARLADA A L'ESCOLA

per MIQUEL CABOT
MESTRE ESTATAL

Darrerament l'escola dóna molta importància a la llengua parlada, i ha de ser així si tenim en compte que aquesta és la forma normal i primària del llenguatge, mentre que la llengua escrita l'hauríem d'estudiar, especialment a l'escola, en estreta relació amb la parlada.

En aquest mateix sentit d'intensificar més i donar molta més importància a l'expressió oral, un inspector tècnic d'educació orientava els mestres assistents a l'obertura del Curs de Reciclatge de Català 81-82 de Mallorca.

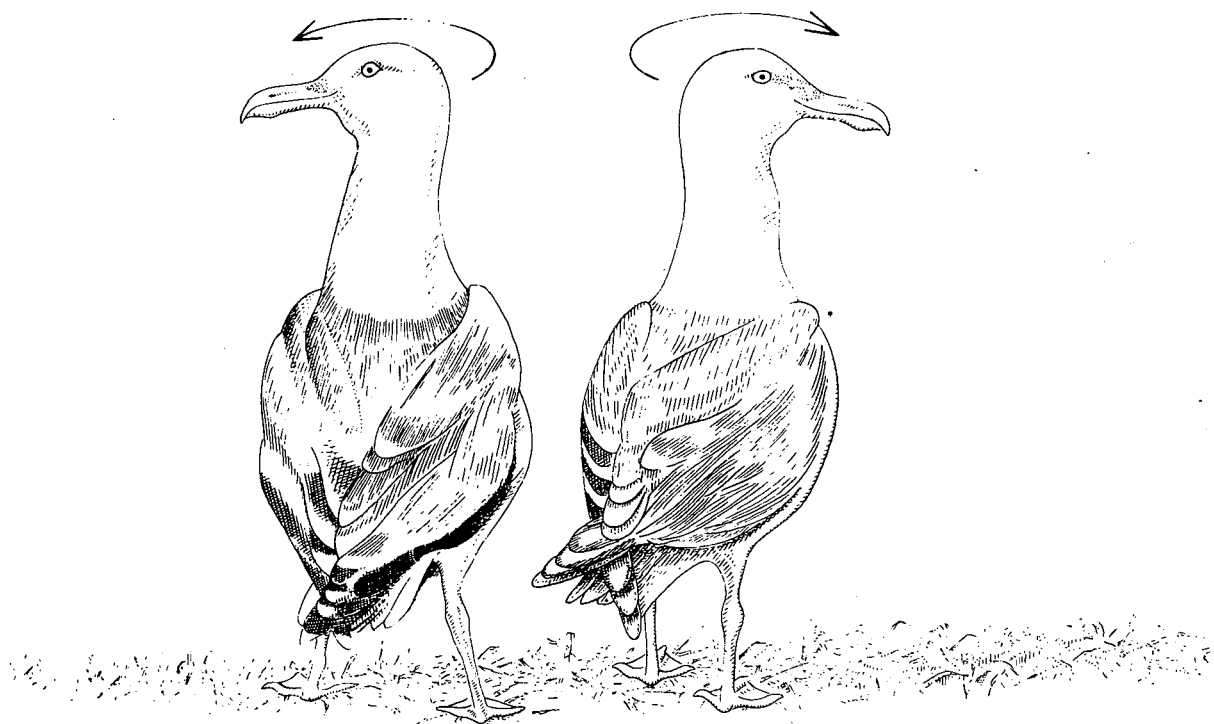
A l'hora de dur a la pràctica aquesta escola que dóna la importància que mereix a l'expressió oral, els mestres interessats en això i en la normalització de la nostra llengua a l'escola, ens trobam amb una manca total d'experiència en el camp de l'ensenyament en català a Mallorca. Aquesta manca d'experiència, la necessitat

urgent de prendre decisions pràctiques a l'hora de fer servir la nostra llengua com a vehicular i, en general, la nostra poca preparació, ben segur que ens faran caure en errors dels quals nosaltres mateixos ens adonarem o bé gent preparada ens el farà veure i aleshores no tindrem inconvenient a rectificar.

El que sí que és necessari és anar fent i anar exposant els dubtes que tenim per tal que entre tots hi trobem solucions.

Per començar vet aquí alguns dubtes de molta incidència a l'escola: ¿Quin ha de ser el parlar a la nostra escola a fi que la correspondència llengua-parlada llengua-escrita resulti possible?

¿Com encertarem un parlar que defugui el màxim possible d'allò que els gramàtics consideren incorrecte en la llengua escrita, que s'acosti també el màxim possible

al parlar de fora de l'escola i que, tot junt, resulti funcional?

¿S'ha de fer coincidir la llengua parlada i la manera de llegir en veu alta?

Quan es tracta d'encertar una forma de parlar per a l'escola, les dificultats creixen en la mesura que augmenta el respecte per mantenir les parles dialectals i subdialectals. Una línia conservadora o progressista de cara a la totalitat de la llengua pareix que no ens serveix si tenim en compte que el mallorquí respecte del català peninsular és conservador i que l'ús d'un fonema vocàlic a Binissalem-Lloseta-Alaró semblant al que es fa en dialecte barceloní pareix admetre una ràpida evolució comparativament amb la resta de l'Illa.

De moment, tal com es troba el parlar a Mallorca, la feina dels mestres en aquest aspecte és una feina d'equilibrista.

El que no pareix recomanable de cap manera és la no intervenció de l'escola en un aspecte tan important i primordial com és el parlar. De manera que s'hauria de regir per unes directrius, pautes, orientacions o el que es vulgui dir, perquè el que no pot un mestre dins la classe és dir o deixar dir: "T'he dit que vénguiques" i més tard obligar a escriure: "T'he dit que venguis". Com a solució d'urgència els aspectes que s'haurien de vigilar a l'hora de fer una primera tria serien:

- a) La normativa de la llengua escrita pel que fa al manteniment o supressió de formes i expressions completes. Exemple: El manteniment de l'article salat i la supressió del datiu "lis".
- b) Aspectes del parlar el manteniment dels quals no crea més problemes que els que es deriven de l'ensenyament de qualsevol llengua. Acurçaments de paraula, fondari per fondària; emmudiments, camia per camisa o fua per fulla; els vocalismes dialectal i subdialectals, aigo o aigu per aigua, aufegar per ofegar; el ieisme, conii per conill; etc.
- c) Mots el defecte de pronunciació del quals pot esser d'origen divers: canvi de posició d'un fonema, pradí per padrí; canvi d'un fonema per un altre sense que a primera vista guardin cap relació, domés per només; paraules que es pronuncien mig en castellà i mig en català, casi, papele-
ra, etc.

Vegem una petita mostra d'aspectes del dialecte mallorquí que, seguint els criteris anteriors, poden i haurien de conviure i enriquir la totalitat de la llengua:

Els sistemes vocàlics (tònic i àton) del dialecte mallorquí en general i, en particular, els sistemes vocàlics subdialectals propis del lloc: (Sóller, Alaró-Binissalem-Lloseta, Felanitx, i d'altres).

—L'article salat a tot Mallorca —excepte Pollença i Port de Pollença— amb totes les nombroses excepcions, tal com el feim servir.

—El fonema labiodental /v/.

—La no inclusió d'una "o" a certs plurals: fresc -frescs.

—El ieisme: conii per conill, senaia per senalla.

—Els emmudiments inicials, medials o finals: racada per arracada, roella per rosella, ansi per ànsia.

—En els verbs:

- Mantenir el morfema zero en la primera persona del P. ind. dels verbs acabats en -ar i en -ir: menjar-menj, dormir-dorm.

- La "i" i la "u" semivocals en el p. ind. quan el radical del verb acaba en "i" o en "u": estudiar-estudii, suar-suu.

- La "a" tònica en el pretèrit imperfet de subjuntiu dels verbs acabats en ar: parlar-parlàs, menjar-menjàs.

- La morfologia verbal que diferencia el p. ind. del p. subj.: menjam-mengem enlloc de les més esteses mengem-mengem.

- El morfema c en la primera persona del p. ind. dels verbs acabats en -ényer i -éixer: empènyer-empenc, créixer-cresc.

—Mostra de mots o expressions dels quals s'hauria de fer correcció parcial:

- Els gerundis en -guent dels verbs acabats en: aure, eure, iure, oure: caiguent, beguent, escriguent, ploguent enlloc de caient, bevent, escrivint i plovent.

- Els gerundis en --quent dels verbs acabats en éixer: néixer-nasquent enlloc de naixent.

- Formes on es canvia un fonema per un altre: domés per només, porem per podem, etc.

- Canvi de posició d'un fonema: preda per pedra, pradí per padrí, prebe per pebre, etc.

- Paraules molts semblants en català i castellà: coche per cotxe, papelera per paperera, ola per ona, enfermera per infermera, etc.

I també una petita mostra d'allò que s'hauria d'allunyar de l'escola substituint-ho per les formes correctes:

- El pronom "jo" darrere preposició dèbil: "No vol jugar amb jo" per la correcta "No vol jugar amb mi".

- Les formes elsi, else substituint-les per les correctes els, les, los.

- El datiu plural lis: donar-lis per la correcta donar-los.

Referent al lèxic d'ús dialectal o local s'hauria d'usar a l'escola integrant-lo al vocabulari bàsic i fent-lo servir al nivell de llenguatge que millor correspongui. En canvi, s'haurien d'evitar des del primer dia tots i cada un dels barbarismes, per molt estesos que es trobin, sempre que la nostra llengua tenguí el mot adequat per a la substitució com és ara els mots: entonces, desde luego, barco, antes, diós, menos, grave i moltíssims més tots ells castellans.

LA LECTURA

La gran majoria de textos en català que arriben a l'escola, sigui quin sigui el seu nivell de llenguatge emprat: literari, estàndard, popular, són correctament escrits. De manera que molts dels problemes que tenim a l'hora de parlar en la lectura desapareixen. Com a mínim desapareixen les formes incorrectes i bona part de les parcialment incorrectes. El text escrit no solament fa aquesta feina de substitució sinó que també crea l'hàbit de fer ús de les correctes. Els problemes sorgeixen a l'hora de mantenir vàlida la relació inversa d'aquella que en el parlar donam per bona entre la tira fònica i la tira gràfica.

El ric vocalisme de la nostra llengua i l'ús divers que se'n fa en els nostres subdialectes així com també molts d'altres aspectes del mallorquí enfront dels altres dialectes, ha estat exposat clarament per especialistes en la matèria, Moll (1) i Veny (2) entre d'altres, explicant-nos-en l'origen, l'evolució, les causes, els límits, etc. No cal dir com són d'imprescindibles aquestes explicacions sobretot per als mestres perquè sapiguem el que és un defecte de pronúncia i el que és un aspecte evolutiu de la llengua. Però aquestes explicacions difícilment es poden fer servir a l'escola. Per això davant la panoràmica del vocalisme que segueix

Grafia	Fonema
a (tònica)	/a/ pati, cap.
a (àtona)	/ə/ cama, carrer
e (tònica)	/e/ peu (Felanitx)
e (tònica)	/ɛ/ dreta (Lloseta)
e (tònica)	/ə/ dreta (Sóller)
e (tònica)	/ɛ/ Deixa'l fer que és una bèstia
e (tònica)	/i/ Ha vingut amb sa bèstia
e (àtona)	/e/ Dèixarem obert
e (àtona)	/ɛ/ Melicotó (amb la particularitat de compost)
e (àtona)	/ə/ frare
i (tònica)	/i/ fugir
i (àtona)	/i/ disfressa
i	ei Hi va anar
o (tònica)	/o/ dona
o (tònica)	/ɔ/ dona
o (àtona)	/o/ ferro (Mallorca en general)
o (àtona)	/u/ ferro (Sóller, Fornalutx i Deià)
o	eu Ho demanaré
u (tònica)	/u/ suma
u (àtona)	/u/ fumar
u (àtona)	/o/ estudiant, estudiar, muntanya (No general)

¹ Moll, F. de B. Gramàtica Catalana (Referida especialment a les Illes Balears). Edit. Moll, Palma de Mallorca, 1979.

Moll, F. de B. El Parlar de Mallorca. Ed. Barcino. Barcelona 1980.

² Veny, Joan. El Parlars. Dopesa. Barcelona, 1978.

i afegint-hi després aquells aspectes o característiques pròpies de la llengua i les que només ho són del nostre dialecte com:

—l'assimilació consonàntica

—els enllaços

—els emmudiments

—la pronúncia de la doble o triple consonant final

—els fonemes /z/ i /ʒ/ grafiats s, z (rosa, zero) i g, j, (gent, jove).

—la diftongació,

etc.,

ens trobam amb la impossibilitat de donar normes de lectura a l'escola, això obliga a aprendre a llegir (accetuació, vocalisme, entonació, etc.), per imitació, per contagi o per immersió com es diu actualment. Les normes en cas de trobar-ne serien complicades i podria resultar més difícil assimilar-les que el mateix aprendre a parlar. Aquest fet evidencia que l'aprenentatge de la lectura-escritura ha de ser posterior a l'expressió oral.

Igualment també s'hauria de tenir en compte sempre, el vocabulari bàsic infantil molt especialment al cicle inicial. S'haurien de llegir paraules el significat de les quals s'hagués treballat prèviament i oralment dins la frase per no caure en els dubtes de pronunciació motivats pel desconeixement del significat. Per exemple, la paraula *bec* fora d'un context i sense un dibuix és impossible de saber si la vocal correspon al fonema /e/, /ɛ/, /ə/. Sí en canvi ho sabrà si ja sap parlar i li donam a llegir dins la frase.

—Té un bec /e/ molt llarg.

—Ara bec /ə/ un cafè.

Si com veim, llegir paraules ja pot resultar dificultós en la nostra llengua, les dificultats es multiplicaran si feim llegir per síl·labes, ja que així desapareixerà:

—L'assimilació consonàntica, a la primera síl·laba de la paraula set-ma-na, no es llegirà "sem" com es fa llegint una frase.

—Tampoc no serà possible fer els emmudiments corresponents a paraules com: (a)be(l)la, cami(s)a, síqui(a), etc., si es fan llegir per síl·labes a-be-lla, ca-mi-sa, sí-qui-a.

També resultarà impossible efectar els enllaços, donar l'entonació deguda, i el que encara és més greu desapareix el significat.

Encara hauríem d'afegir una cosa més. Aquesta complexitat de la nostra llengua fruit de la riquesa vocalica i de les altres característiques ja esmentades fa necessari l'aprenentatge de la lectura-escritura del català en català. Un hàbit de lectura en castellà amb un vocalisme molt més reduït, una entonació diferent, uns fonemes consonàntics que no es corresponen i moltes més coses, no creim que sigui el millor sistema per després passar a llegir en català. Creim que els aprenentatges s'han de fer per separat i una vegada que la llengua se sàpiga mínimament parlar.